

Heydər Əliyev əsrinin 23-cü ili

Heydər Əliyevlə görüşlər, söhbətlər...

Heydər Əliyev SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini vəzifəsindən istefa verəndən sonra bir müddət Moskvada yaşadı, 1990-cı ilin iyul ayında doğma Vətəninə - Azərbaycana qayıtdı. Onda qardaşı Cəlal Əliyevlə birlikdə ulu öndəri qarşılamaq üçün aeroporta getdik. Orada baş verən əhvalatlar barədə artıq Elmira Axundovanın Heydər Əliyevə həsr olunmuş "Heydər Əliyev: şəxsiyyət və zaman" yeddi cildlik kitablarında yazılıb və həmin yazılardan içərisində mənim xatirələrim də var. Əlbəttə, orada dediklərim mənim görüşlərimi bütün təfəssil ilə əks etdirmir. Bəzilərinə indi daha yaxşı xatırlayıram...

E.Axundovanın romanlarının 5-ci cildində qeyd olunduğu kimi, mən əllərimdə Heydər Əliyev Bakıya gəlməsinə etiraz şüarları yazılmış transparantlar olan bir qrup saqqallı, tərbiyədən uzaq, kobud küçə adamları ilə rastlaşdım və onlara etirazımı bildirdim. Sonra komendantın yanına getdim (məqsədlim qəzet üçün fakt toplamaq idi), həmin adamlara niyə təsir göstərmədiyini soruşdum. Komendant açıq-aşkar dedi: "Mən nə edə bilərəm, onlar yuxarıdakı adamlardır!". O zaman Ayaz Mütəllibov hakimiyyətdə idi.

Heydər Əliyevlə VIP salonunda görüşdüm. Bu, mənim onunla ilk görüşüm idi. Heydər Əliyev məni görəndə gülümsədi və dedi: "Sən bilirən ki, özünü əjdahaların, ilanların içində atırsan?" (1989-cu ildən başlayaraq onun haqqında müdafiə xarakterli yazılarıma işarə edirdi). Doğrusu, bu sözlərdən bir az "istiləndim", soruşdum ki, mən nə etmişəm? Heydər Əliyev də cavab verdi ki, soruş, nə etmişəm? O yazılara görə sənə və ailənə böyük pisliliklər edə bilərlər... Mən də dedim ki, ədalət hissi məni susmağa məcbur etdi... Heydər Əliyev yenə gülümsəyərək: "Amma gördüyün kimi, çoxları susdular", - dedi.

Bizim aeroportdakı qısa söhbətimiz bunla bitdi. Sonra Heydər Əliyev aeroportdan məşin karvanının müşayiəti ilə qardaşı Cəlal müəllimlə görüşdü.

Səhəri gün biz orada Heydər Əliyevlə yenidən görüşdük. Narahət görünürdük. Səbəbini soruşdum. Qərbi istehza ilə diləndi: "Xəbərlər gəlir ki, elə bu gün Bakıni türk edib ya Moskvaya qayıtmalıyıq, ya da Naxçıvana getməliyəm..."
Sonra birlikdə söhbət edə-ədə çay süfrəsində oturdum. Cəlal müəllimin rəhmətlik yoldaşı masaya şirniyyat qoymuşdu. Özü bişirmişdi... Heydər Əliyev üzünü mənə tutub dedi: "Sən qalx, masanın başına keç". Dedim ki, siz olan yerdə mən başda oturma bilmərəm. Heydər Əliyev: "Bu sözü sənə Heydər Əliyev deyir, keç orada otur". Mən yenə etiraz edəndə Heydər Əliyev diləndi: "Sən böyük kişilik nümayiş etdirərək mənə müdafiəyə qalxımsan, bu, faktordur. Odur ki, keç yuxarı başa". O, məni dediyi yerdə əyləşməyə məcbur etdi...

Bir gün sonra Heydər Əliyev Naxçıvana gətdi və telefonla mənə zəng etdiklər. Heydər Əliyevin səsi eşitdim: "Gəl Naxçıvana, özün yazdıklarının şahidi ol ki, xalq məni necə qarşılayır!". Əlbəttə, mən Naxçıvana gətdim və bir neçə gün orada Heydər Əliyevlə bir evdə qaldım. Gördüm ki, Heydər Əliyevi ziyarət etməyə gələnlərin ardı-arası kəsilmiş. Oradan qayıdırdan sonra "Xalq məhəbbəti... Böhtançıların aqibəti" adlı böyük bir yazı dərc etdirdim.

Mən, demək olar ki, həftədə bir dəfə Naxçıvana, Heydər Əliyevin yanına gədirəm. O zaman bizim kimi kənar adamların Naxçıvana gedişinə hakimiyyətdəkilər maneçilik törədirdilər. Odur ki, bir dəfə Heydər Əliyev soruşdu: "Nə əcəb sənə mənə olmurlar?". Cavab verdim ki, mən İrana

gedəndə pasportumda birillik icazəmin olması haqqında qeydiyyat etmişlər. Ona görə də Naxçıvana gəlişimə mane ola bilmirlər.

Bir neçə gün sonra Heydər Əliyev Naxçıvanın kəndlərinə camaatla görüşlərə gəlməyə başladı. O, hər gedində mənə də özü ilə aparırdı. Kəndlərin birində Heydər Əliyev gənclik illərindən söz açdı, valideynlərinin, ailəsinin kasıb, çətin, keşməkeşli həyatından danışdı. Bildirdi ki, tələbə olan qatırın üçüncü qatında tozun içində Bakıya gəlib-gədir. Çünki pulu çatmadığından həmişə ucuz bələd alırdı. Bu sözlərdən hamı təsirləndi, hamımız kövrəldik. Heydər Əliyevin gəncliyi ağır, əzablı keçmişdi. Bu haqda əvvəllər yazdığım məqalələrdə qeydlərim olduğundan burada ətraflı bəhs etmək fikrində deyiləm. Təkcə Heydər Əliyevin mənə danışdığı bir-iki faktla kifayətlənmək istəyirəm.

Bəli, Heydər Əliyev kasıb, lakin mənəvi cəhətdən çox zəngin bir ailədə dünyaya göz açmışdı. Valideynlərinə aldığı yüksək təbii, heç də hamar olmayan həyatı onun mənəviyyatını da getdikcə "cılalamış", yük-

söklərə qaldırılmışdır. Sonralar öz ailəsi, bəlləri ilə birlikdə sadə, təvazökar bir həyat sürmüşdü.

Heydər Əliyev mənə danışdı ki, rəhmətlik Zərifə xanım da çox sadə qadın, şərfəli bir ana idi. Heydər Əliyev deyirdi ki, Zərifə xanım ömrü boyu var-dövlət, daş-qaş aludəçisi olmadı. Ulu öndər deyirdi ki, Dövlət Təhlükəsizliyi Komitəsinin sədri vəzifəsində işləyəndə əməkdaşlardan biri yanıma gəlib bildirdi ki, o zamanın məşhur "Klimat" adlı fransız qadın ötri götürülmüş, sizə neçə ədəd lazımdır? Dedim qoy işdən sonra Zərifə xanımdan soruşum, deyərdəm. Axşam Zərifə xanım dedi ki, bir dənə olsa, bəsdir. Mən də gəlib dedim ki, bir "Klimat" bəsdir. Əməkdaş güclərək dedi, işçilər hərəsi 10-15 ədəd alır, 1 ədəd az deyil? Ona dedim, evdə bir ədəd istəyirlər, nə edə bilərəm?..

Heydər Əliyev Zərifə xanımın vəfatını böyük kədər hissi ilə xatırlayırdı. O, Moskva da həyatla vidalaşdıqdan sonra "salfetkəyə" bükülmüş sığaları mənə götirdilər. Mən həmin sığaları Zərifə xanımla evləndə ona bağışlamışdım...

Naxçıvana növbəti gedişlərimin birində Heydər Əliyev məni Baş nazir Bəcan Fərzəliyevə təqdim edərkən dedi ki, jurnalistdir, Bakıdan gəlib. Bəcan Fərzəliyev üzümə baxdı, "xoş gəlmisən" də demədi. O, bir az aralananda mən Heydər Əliyevə dedim: "Gördünüz də, mənə xoş gəlmisən belə demədi". Heydər Əliyev mənə "gördüm" dedi.

Heydər Əliyev həmişə deyirdi ki, insanı tanımaq istəyirsənsə, ona bir vəzifə ver. O həm də deyirdi ki, kreslo insanı bəzəyir, insan kreslonu bəzəyir.

Heydər Əliyevin Naxçıvana keçirilən 70 illik yubileyinə Bakıdan çoxlu ziyalılarla birlikdə getmişdim. Onunla təklidə xeyli söhbət etdik. Çünki, o, mənə qəbul etməyə həmişə vaxt tapırdı. Yubileyi münasibətlə mən Heydər Əliyevə bir kitab bağışladım, bir qələm. Kitabın içərisində aşağıdakı məsələn yazdım:

Hələ qocalmamışam, bilin, Sifir yeddinin yanından silin.

Heydər Əliyev gülümsədi və dedi: "Bu ki Süleyman Rüstəm şeiridir!". "Bilirsiniz də, mən şair deyiləm" - dedim. Əsas odur ki, sizin xoşunuza gəlsin".

Heydər Əliyev Budapeştə rəsmi şəfərə getmişdi. Müxtəlif ölkələrin prezidentləri ilə görüşlər keçirirdi. Meksikanın prezidenti

ilə görüş üçün otelin yeddinci mərtəbəsinə qalxmalı idi. Lift isə gəlmək bilmirdi.

Heydər Əliyev pilləkənlərlə qalxmaya başladı. Biz də onun arxasınca qalxırıq. Birdən Həsən Həsənov (o vaxt Xarici işlər naziri idi) dilləndi: "Cənab prezident, nəzərə alın ki, biz sizin təhlükəsizliyinizə cavabdeh ola bilmərik. Gözləyin, Vaqif Axundov gəlsin...". Heydər Əliyev isə yeyin addımlarla pilləkənləri qalxmada davam edirdi. Bizim çoxumuzun az qala nəfəsi kəsilmişdi...

Heydər Əliyev Moskvadan vətənə qayıdanda xalq onu çox alqışlayırdı. Bu alqışlar Vətən oğluna sonsuz məhəbbətin rəmzi idi.

Görüşlərimizin birində Heydər Əliyevdən zarafatına soruşdum:

- Bəlkə, camaata tapşırıqlar ki, sizi alqışlasınlar?

O, gülümsəyərək suala sualla cavab verdi:

- Nəyə işarə edirsiniz?
- "Literaturnaya qazeta"-nın 1988-ci il 24 sentyabr tarixli sayında dərc olunmuş "Gurtullu alqışlar" məqaləsinə...
- Sizi başa düşdüm. Xahiş edirəm, gör-

Heydər Əliyev Siyasi Bürodan uzaqlaşdırıldıqdan sonra Moskvada mətbuatı onu tamamilə unudurmağa çalışırdı. Görün, "Naxçıvan" qəzeti müxbirlərinin Heydər Əliyevlə ozamanki müsahibəsinin sonunda, redaksiyanın şərhində nə yazılırdı: "Rəsmi dövlət orqanı olan "İzvestiya"-da 1980-ci ildə SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini olanda Heydər Əliyevin adı 60 dəfə, 1987-ci ildə 15 dəfə, "pensiyaçı çıxması ilə əlaqədar" axırıncı iş yerindən azad olunduğundan sonra cəmi bir dəfə çəkilib. 1989-cu ildən isə Əliyev soyadı qəzetin səhifələrindən birdəfəlik yox olub... Hansı ki, son illərə kimi o, partiya orqanlarında ikinci adam sayılırdı..."

Respublika qəzetlərində və mərkəzi mətbuatda Heydər Əliyevə saysız-hesabsız iftirlər atırdılar. Özü də böhtanlar, uydurmalar təkcə Heydər Əliyevə qarşı deyil, onun bütün ailəsinə, qohumlarına qarşı yönəlirdi. Yazılarda hamısında qərəz, kin, intiqam açıq-aydın hiss olunurdu. "Komunist" qəzetinin 3 yanvar 1989-cu il tarixli sayında dərc olunmuş "Həqiqətin qılınca" adlı məqalədə yazılırdı: "...Yadımdadır. Heydər Əliyev bir milyon ton pambiq təhvil verdiyi il özümüzü bükməyə kəfənlik ağı tapmadıq. Yorğan astarını sökməyə məcbur olduq".

Əvvəla, heç bir adam sağlığında özünü kəfənlik ağa bükmək istəməz. Belə çıxır ki, ölənlərin ailələri yorğan astarını sökürdülər! Bu ki xalqa təhqir idi! Mən 1992-ci il həftəlik "Dədəm Qorqud" qəzetində dərc etdiyim "Oyuna son qoyulmalıdır" adlı məqalədə yazırdım: "İndi necə, "kəfənlik ağı" tapılır?"

Heydər Əliyev minlərlə insana çox yaxşılıqlar etmiş, çoxlarının ölündən tutmuş, çoxlarına kömək göstərmişdir. Onun ədəbiyyat, incəsənət xadimlərinə daim xüsusi diqqət və qayğı göstərdiyi bütün xalqımıza məlumdur. O, mənə nəinki xüsusi diqqət və qayğı göstərmiş, məni sözün əsl mənasında, həyata qaytarmışdır.

1999-cu ildə ürək ağrılarım başlamışdı. Onda Türkiyə Cümhuriyyətinin İstanbul şəhərində Azərbaycan Respublikasının Baş konsulu vəzifəsində işləyirdim. Həkimlər "anjü" deyilən tibbi müayinədən keçməyimi məsləhət gördülər. Mən isə onlara Bakıya gedib-gələndən sonra müayinədən keçməyimi bildirdim. Bir neçə gün Bakıda qaldıqdan sonra eşitdim ki, cənab Heydər

Əliyev Klivlendə ürək əməliyyatından sonra Türkiyənin Antalya şəhərində dincəlir. Mən də ora getdim. Heydər Əliyevlə görüşdüm. Axşam Heydər Əliyevlə gözüntüyə çıxarkən onun cəld yerləşlərlə bizi arxada qoyduğunu gördüm. "Cənab Prezident, necə əməliyyat keçirmisiniz ki, sizə çata bilmirik?" - deyər soruşdum. Heydər Əliyev gülməyə başlayaraq "sən də adımızı cavan qoymusunuz", - dedi. Heç demə, Heydər Əliyev həkimlərin tapşırğını yerinə yetirmiş. Və hər gəzintidən sonra onun nəbzini yoxlayırmışlar...

Ürək ağrılarım və sabahı gün "anjü" ediləcəyim barədə heç kimə heç nə demədim. İstanbulda qayıdib Alman xəstəxanasında müayinədən keçdim və o daqiqə də məni xəstəxananın reanimasiya şöbəsinə göndərdilər. Bildirdilər ki, ürək damarlarının üçü kəsilmiş, qanın işləməsinə mane olur. Bu da qorxulu və ağır vəziyyət hesab edilir. Ona görə də iki saatdan sonra ürəyimdə şuntlama əməliyyatı aparılmalıdır. Mən də razılıq verdim. Başqa əlacım yox idi. Ailəm, konsulluğun əməkdaşları tələsməməyimi, bir qədər gözləməyimi məsləhət görsələr

da, onlara fikrim yox idi. Lakin ürəyimdə əməliyyat aparacaq həkimin "bəlkə də, əməliyyatdan sağ çıxmıdı, və-

ziyyəti çox ağırdır" deməsini eşidəndə əməliyyat haqqında razılığımı geri götürdüm və Antalyaya, Heydər Əliyevin qaldığı iqamətgaha zəng vurdum. Telefonun dəstəyini o zaman Prezidentin Mühafizə Xidmətinin rəisi olan Vaqif Axundov qaldıraraq məni dilndi və Heydər Əliyev məlumat verdi. Mən telefonda gözləyirdim. İki-üç dəqiqədən sonra bildirdilər, Heydər Əliyev deyir ki, Nazirlər Kabinetinə tapşırıcağam, əməliyyat üçün vəsait ayırınsınlar. İstəyər Klivlendə gətsin, istəyərse, Londonda əməliyyat etdirsin. Mən də Londona gedib Kromvel klinikasında əməliyyat etdirdim. Əlbəttə, ayrılan məbləğ Azərbaycanın Londonda səfirliyinə köçürülmüşdü və Heydər Əliyev bu yardıma göstərməsəydi, indi həyatda yox idim...

Mən sadə kənd müəlliminin ailəsində dünyaya göz açmışam. Heç zaman arxamda heç kimim olmayıb. Əzablı yollardan keçmişəm. Təkcə Heydər Əliyevdən arxa, kömək görmüşəm. Onun ölkə Prezidenti olduğu dövrə millət vəkili seçilmişəm, baş konsul vəzifəsinə təyin edilmişəm. Birinci dərəcəli Fövqəladə və Səlahiyyətli Elçi rütubəsini almışam. İlk kitablarımda da Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərliyi dövründə çap olunub, Pyesim Akademik Milli Dram Teatrında tamaşaya qoyulub. R.Behbudov adına Mahni Teatrında yubileyim, indiki Heydər Əliyev sarayında əsərlərimdən ibarət "Səfir gecəsi" keçirilib. Əziyyətimin bəhrəsini görəndə az da olsa, sevinmişəm. Ona görə də qəlbimdə həmişə Heydər Əliyevə minnətdar olmuşam.

İndi də həmin missiyanı Heydər Əliyevin siyasi varisi, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev yerinə tutur. Həmin diqqət, həmin qayğı...

Biz Heydər Əliyev hər gün yenidən tanıyırdıq. Hər yeni uğurumuz, nailiyyətimiz o böyük insani daha dərindən dərk etməyimizə əsas verir. Qələbə silsilələrimiz uzandıqca isə hər dəfə Heydər Əliyeviyə yenidən tanıyacaq və yenidən dərk edəcəyik. Ona görə də bu gün Heydər Əliyevə qiymət vermək çətindir. Çünki onun xidmətlərini, fəaliyyətini malik olduğu ulycaqda qiymətləndirməyə hələ hazır deyilik. Zaman keçdikcə bu ulycağı daha yaxından görə biləcəyik. Zaman isə həmişə Heydər Əliyeviyə xeyrinə işləyib!..

Keyrəddin QOCA,
yazıçı